

Tooth Gábor Andor

A művészet erejével válaszolva

Waldsee 1944

2B GALÉRIA, 2004. MÁJUS 19. – JÚLIUS 3.

Egy frissen végzett diplomás, aki a Gestapóhoz került mint pályakezdő, azt a megbízást kapta a főnökétől, hogy oldjon meg egy kényes feladatot, ami nem volt más, mint hogy azok a zsidók, akik otthon maradtak és még nem deportálták őket, ne fogjanak gyanút, hogy mi történt a már elhurcoltakkal. Nagyon fontos szempont volt az, hogy „elaltassák” az otthon maradtok gyanúját, nehogy „mozgolódni” kezdjenek, nehogy elmeneküljenek, nehogy világgá kürtöljék, hogy mi is történik valójában. A fiatal hivatalnok nagy lelkesedéssel látott feladatához. Tudta, hogy az első munkájától nagymértékben függ majd a megítélése. Elképzelem, amint éjszakánként törte a fejét a komoly kreativitást igénylő feladaton. Rengeteg vázlat landolhatott a papírkosárban, csomagszámra fogytak a cigaretták, a határidő vészesen közeledett. Nyilván felhívta néhány volt évfolyamtársát is segítségért könyörögve. Végül a határidő hajnala a kialvatlan hivatalnokot íróasztala fölé hajolva találta, arcán elégedett mosollyal. Reggel tusolt, megborotválkozott, ivott még egy kávét és bement a hivatalba, ahol előállt szokatlan elképzelésével. A megoldás nem volt más, mint a képeslap. Főnöke tágra nyílt szemmel tette fel a kérdést. „Was?” Gyöngyözni kezdett a homloka, de más választása nem lévén, belekezdett tervének részletes ismertetésébe. Auschwitzban minden fogoly kap egy üres képeslapot és egy ceruzát. A kápók lediktálják a szöveget, ami nem más, mint: „Jól vagyok, dolgozom.” Vagy: „Jól vagyunk, mindenki a szakmájában dolgozik.” Az SS-legények összegyűjtik a megírt képeslapokat, majd a Gestapóhoz küldik. A Gestapo a megfelelő bélyeggel, pecséttel ellátva továbbítja azokat a címzetteknek, akik megnyugszanak a Waldseeből kapott lapokat olvasva. Ez azért volt nagyszerű ötlet, mert Waldsee nevű helység Németországban, Svájcban és Ausztriában is jó néhány akad. Így elég nehéz lett volna

ellenőrizni, hogy pontosan hol is vannak azok, akik a képeslapokat küldték családtagjaiknak. Hát ez volt a nagy félrevezetési hadművelet. A magas rangú tiszt megértette az ördögi tervet, és cinikusan mosolyogva csak annyit mondhatott: „gut!” Ennyi kellett csak, hogy a gépezet beinduljon. A hozzátartozók szeretteik kézírását látva hittek a képeslapok hitelességében, mígnem egyszer csak ezek a lapok is elmaradtak. Ki tudja, hol vannak eme történelmi fontosságú dokumentu-

Roskó Gábor munkája

mok? Nagy részük bizonyára megsemmisült, esetleg múzeumba került vagy a hozzátartozók őrizgetik őket. Egy-egy képeslap egy-egy sorsot takar.

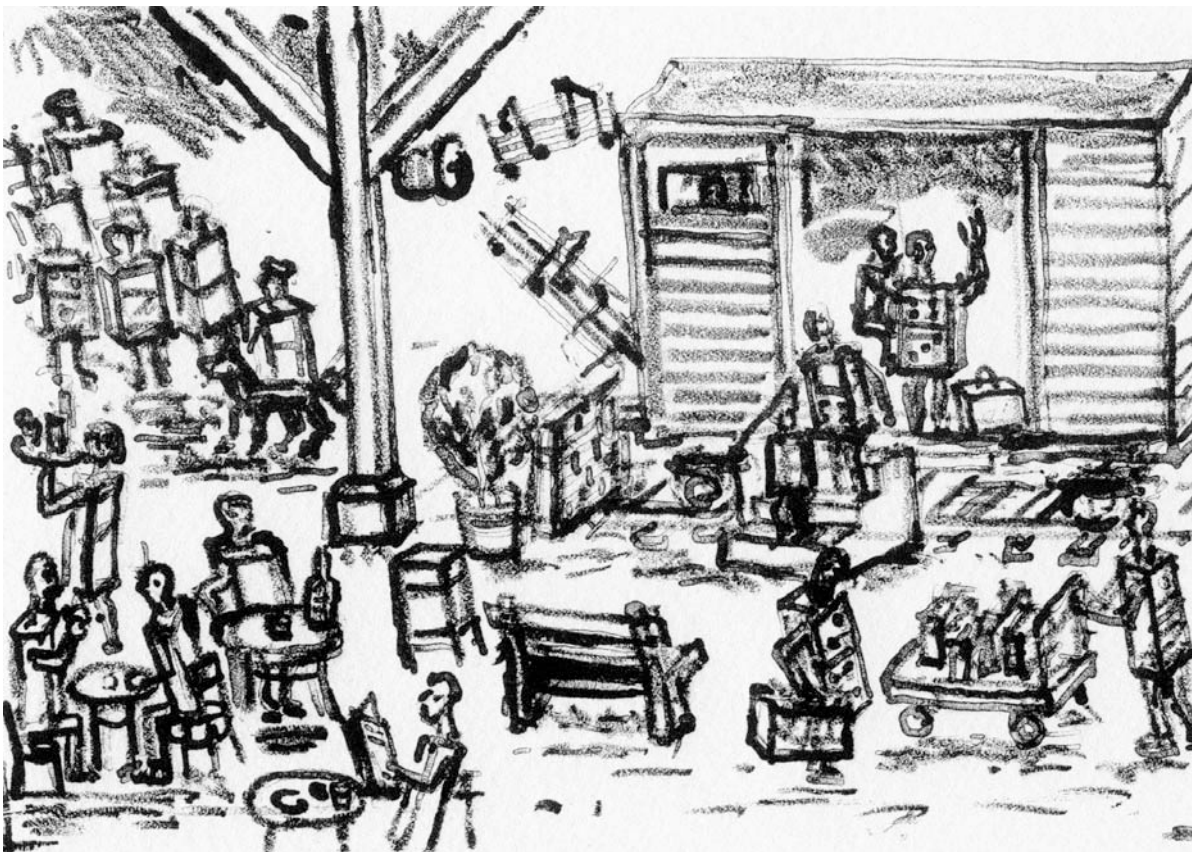
Egy kissé Christian Boltanski munkáira emlékeztet (persze csak távolról) az a koncepció, amit Böröcz András és Böröcz László álmódott meg a 2B Galériában, amelyben a Waldsee-kiállítás kapcsán jártam először. Remek hangulatú kiállítóterem. A Böröcz-testvérek nagyszerű koncepciókat találnak ki. Az egyik kedvencem az a képzőművészcsaládokat bemutató sorozat, ahol egy családon belüli három generáció műveit állítják ki.

A „Waldsee képeslap” felhívásukra közel ötven művész jelentkezett alkotásaikkal. William Kentridge Dél-Afrikából, Louise McCagg az USA-ból, Annette Munk Németországból, de jelen voltak még a külföldi művészek közül Robert Marshall, Joe Nicastri, Sylvia Plachy, Robbin Silverberg és még sokan mások. Hazai művészek is nagy számban képviselték magukat. A kiírás a következőképp hangzott: válaszolni a Waldseeből érkezett levelezőlapra. A megkötés csak a méretre vonatkozott. Tíz és fél-szer tizenöt centiméter. Egy szabvány-képeslap

mérete. Ezen a zsebkendőnyi területen belül kellett elmondaniuk a művészeknek mindazt, amit szerettek volna, a hatvan évvel később megfogalmazott válaszképeslapokon, mintegy emléket állítva a holokauszt áldozatainak. Tíz és fél-szer tizenöt centiméter. Ennyi állt rendelkezésükre a művészeknek, hogy tömören válaszoljanak. Tíz és fél-szer tizenöt centiméter. A témán kívül ez a másik közös nevező. A méret remekül fogta össze formailag a kiállítást. A képek nagyon feszes, repetitív, szekvenciális ismétlődést alkottak. Tíz és fél-szer tizenöt centiméterbe sűrített gondolatok. Tíz és fél-szer tizenöt centiméterbe sűrített megemlékezés.

Louise McCagg munkája rendkívül megfogott. A bronzból készült alkotás soványka fejet sorakoztatott egymás mellé két sorban – kissé Giacomettiére emlékeztető felületkezeléssel. Volt benne valami, ami miatt percekig nem tudtam tovább menni, és azon kaptam magam, hogy még kétszer „visszasompolyogtam” hozzá. Haraszty István ólomból készült munkáján ugyanaz olvasható, mint amit David Beckham írt az angol fociválogatott öltözőjének falára a portugál Eb-n: soha többé. Maradjunk még a fémnél. Erika Hibbert rézkarca és Megyik Já-

Böröcz András munkája

Beck György
munkája

nos kiváló minimalista vas munkája is figyelmet érdemel.

Vannak a hagyományos grafikai megoldásokkal készített művek. Böröcz András a tőle megszokott érzékeny – litográfiával készített – grafikával volt jelen. Ádám Zoltán, Sugár János, Várnagy Tibor által nagyon kedvelt klasszikus ceruzafirka megoldásai szívet melengetőek. A következő technikai egység a vegyes technika. Ezt William Kentridge, Joe Nicastri és Carole Naggarr mellett Július Gyula vigyorgó Dávidcsillagán át Roskó Gábor, számomra lenyűgöző munkája képviselte. Ha maradok annál, hogy csokorba szedjem a munkákat technikák szerint, akkor a következőek a digitális printek. Ezzel a modern technikával igen sokan operáltak így vagy úgy. Sajnos ez a vonal – annak ellenére, hogy a legkorszerűbb eljárás és igen nagy lehetőség van benne – talán legkevésbé fogott meg. Kivétel talán Mauer Dóra, Gellér B. István és Nagy Bálint munkája. Nem sorolom ide azokat a képeket, melyek alapvetően fotók, csak ily módon vannak kinyomtatva. Beck György, Paul Emmanuel és Kerekes Gábor nyomatait. Szilágyi Lenke, Sylvia Plachy és Greg Stanger a klasszikus fotó kategóriában nyújtott feledhetetlent. Van néhány különleges, külön technika: ef Zámbo István a tőle megszokott extravagáns anyaghasználata mellett (fa, szörme, műanyag) a tiszta szimbólumokat (szív, halálfej) hozta. Itt érhető tetten legdrámaibban az élet és a halál ütköztetése. A szeretet és a gyűlölet egy lapon említése. Ez a munka talán a legegységibb a felhoza-

talban. Rajk László képeslapjából ki-ki krematóriumot hajtogathat össze magának, ami szintén elég egyéni megközelítés. Szeretem még Lóránt Zsuzsa (fa, tus), Szabó Eszter Ágnes (textil, hímzés), Szij Kamilla (síkfilm, tükarc) és Anton Würth (ezüst, zselatin) anyaghasználatát és képi világát is. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy ez a kiállítás tökéletes. Vannak érzélgősséggel átitatott, kevésbé erőteljes munkák is. Természetesen minden néző más alkotót tüntet ki figyelmével, ha végigsétál a kiállításon. Nem vagyunk egyformák. Eric Guzman, Rónai Éva munkáit sem a lányok, sem a fiúk nem értik, ezenkívül Szegő György is fejtörést okozott, hogy a tíz és félszer tizenöt centiméter betartása miért jelentett gondot számára. Ezzel együtt egy remek kiállítás, egy remek koncepció egy kiváló galériában. Ritka, hogy egyszerre három összetevő is ilyen kiemelkedő legyen egy kiállításon belül. Olyan érzés ez, mint amikor reggelenként úszom a Császár fürdőben, felnézek a tiszta kék égre és néha két-három repülő húzza a csíkot egyszerre. Ez nagyon ritka, de néha előfordul, és én ezt a látványt nagyon szeretem.

A kiállítást utaztatni szeretnék Amerikában, ezenkívül tervben van egy katalógus készítése is a Waldsee anyagából. Ez utóbbi megvalósításához a 2B Galéria szervezői minden segítséget szeretettel fogadnak.

2B GALÉRIA, 1057 Budapest,
Bécsi út 86. I. emelet 6.; www.pipacs.hu/2b